

Certificering en de uitvoerders

Wat vinden de archeologen ervan?

mei 2022

Certificering in de archeologie: bevindingen van de Inspectie

Sinds de invoering van de Erfgoedwet in 2016 houdt de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed toezicht op de werking van het certificeringstelsel voor het doen van opgravingen.

Deze factsheet maakt deel uit van een reeks analyses waarin de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed haar bevindingen presenteert over de eerste vier jaar van de certificering (2016-2020).

In iedere factsheet komt een aspect van het stelsel aan de orde.

De verplichte certificering in het kader van de invoering van de Erfgoedwet heeft een grote inspanning gevraagd van het hele archeologische veld. Veel archeologen betwijfelden aanvankelijk het nut en de noodzaak van certificering. Hoe wordt daar nu, na 4 jaar verplichte certificering, tegenaan gekeken? Wat vinden de uitvoerders? En wat zeggen de mensen in het veld? Met andere woorden, is er draagvlak voor het stelsel?

Verplicht veranderen

De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) was niet nieuw. Uitvoerders van archeologische opgravingen werken al sinds 2002 volgens de KNA. Dat was immers een van de voorwaarden waaronder het Rijk het overheidsmonopolie op archeologische opgravingen losliet. De Inspectie zag daarop toe, maar had niet de capaciteit om de naleving structureel te toetsen. Die systematische toetsing is met de invoering van verplichte certificering alsnog gerealiseerd: de certificerende instellingen (CI's) controleren jaarlijks of uitvoerders aan de eisen voldoen. Daartoe werd, aanvullend op de KNA, een beoordelingsrichtlijn (BRL 4000) ontwikkeld. De aanvulling was nodig, omdat de KNA alleen de eisen aan werkprocessen en producten beschrijft. De BRL 4000 formuleert de eisen aan de uitvoerende organisatie, zoals de implementatie van elementen van kwaliteitszorg.

Dat zijn bijvoorbeeld het houden van interne audits, of het hebben en bijhouden van een klachtenregeling.

Tegelijk met de verplichte certificering is bovendien een beroepsregister in het leven geroepen, het Actorregister Archeologie.¹ Bepaalde handelingen in het opgravingsproces mogen alleen uitgevoerd worden door medewerkers die daartoe gekwalificeerd zijn: de zogenaamde ‘actoren’. Daarom moesten de kwalificaties van alle medewerkers worden geregistreerd, zodat duidelijk is welke medewerkers voor welke werkzaamheden kunnen worden ingezet. Vanwege de verplichting dat de kennis van actoren actueel moet blijven, moet ook bijgehouden worden welke cursussen, workshops en trainingen medewerkers gevolgd hebben.

De BRL 4000 was nieuw voor de uitvoerders, en maakte het noodzakelijk de eigen organisatie daarop in te richten. Bovendien moest de KNA met de BRL geharmoniseerd worden. Dat leidde tot een groot aantal aanpassingen van de KNA. Dit bracht veel werk met zich mee, waarvan de positieve impact niet altijd direct duidelijk was. Daarnaast heeft de administratie rond de opname in het actorregister een persoonlijke inspanning voor veel archeologen betekend.

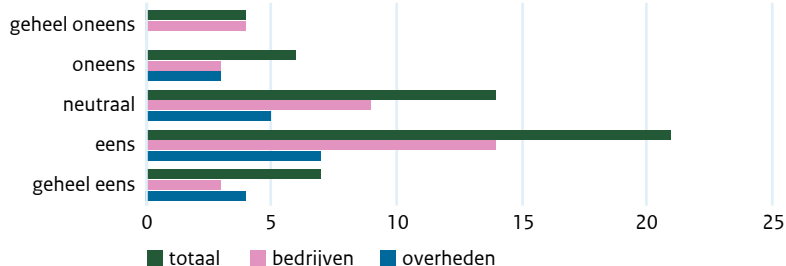
De uitvoerders

In de monitor is in 2020 een aantal stellingen opgenomen over de gevolgen van de certificering. Drie van de stellingen hadden betrekking op de vraag of de certificering een positieve invloed heeft gehad op de uitvoering van de werkzaamheden.

Meer dan de helft van alle uitvoerders onderschrijft de stellingen dat er nu binnen de organisatie gestructureerder gewerkt wordt, en dat er meer oog is voor het belang van structureel controleren en verbeteren. Maar ook meer dan de helft vindt dat dit geen invloed heeft gehad op de kwaliteit van het werk.

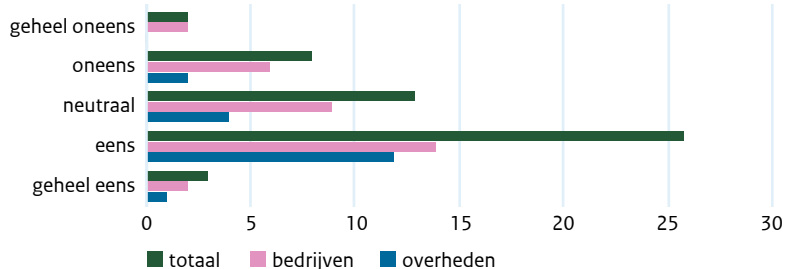
Op het eerste gezicht lijkt dit een tegenstrijdigheid. Maar daarachter zit een discussie die sinds de invoering van de verplichte certificering wordt gevoerd over het begrip ‘kwaliteit’. Binnen de archeologische beroepsgroep wordt deze term meestal niet gebruikt voor de ambachtelijke uitvoering: het gestructureerd documenteren en controleren of dit juist gebeurt. Als ‘kwaliteit’ wordt veeleer beschouwd het toepassen van de adequate wetenschappelijke uitgangspunten en inzichten. Over de vraag welke uitgangspunten en inzichten dat zijn, kunnen de meningen verschillen, zoals in de wetenschap gebruikelijk is. Dat maakt de discussie over ‘kwaliteit’ die op dit moment in het kader van de evaluatie van de Erfgoedwet gevoerd wordt vaak diffuus.²

Grafiek 1: Gestructureerder werken

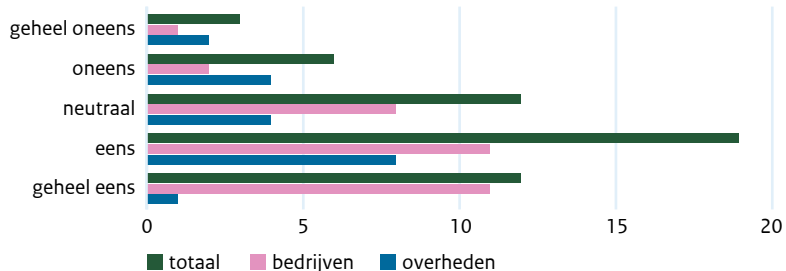
Stelling 1: Certificering heeft ertoe geleid dat wij binnen onze organisatie gestructureerder zijn gaan werken.

Grafiek 2: Meer controle en verbeteren

Stelling 2: Certificering heeft ertoe geleid dat wij binnen onze organisatie meer oog hebben gekregen voor het belang van structureel controleren en verbeteren.

Grafiek 3: Geen invloed op kwaliteit

Stelling 3: De certificering heeft geen invloed gehad op de kwaliteit van de door ons uitgevoerde werkzaamheden.

¹ Welkom op de website van het Actorregister Archeologie (actorregistratie.nl)

² Evaluatie Erfgoedwet - Graven naar verbetering | Publicatie | Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Twee stellingen betroffen de werking van het beroepsregister.

Over de vraag of het beroepsregister helpt bij het inzetten van de juiste actoren zijn de meningen verdeeld: 38% van de respondenten is positief over dit aspect van het register, 27% staat daar neutraal tegenover, en 35% oordeelt negatief.

De tweede stelling stelde aan de orde of de diversiteit aan actoren in het beroepsregister een realistische afspiegeling is van de werkelijkheid van het archeologisch vak. Achtergrond is dat het aantal verschillende actoren gestaag groeit: van 19 in 2001, naar 48 op dit moment.³

De meningen hierover lopen opvallend uiteen. 37% van de uitvoerende overheden vindt de diversiteit realistisch. Bij de bedrijfsmatige uitvoerders is dit maar 9%. Daarentegen is 66% van de bedrijfsmatige uitvoerders van mening dat de diversiteit onrealistisch is. Een mogelijke verklaring is dat in een bedrijfsmatige omgeving meer behoefte is aan het flexibel kunnen inzetten van medewerkers. Een grote diversiteit aan actoren maakt dat lastiger.

In het veld

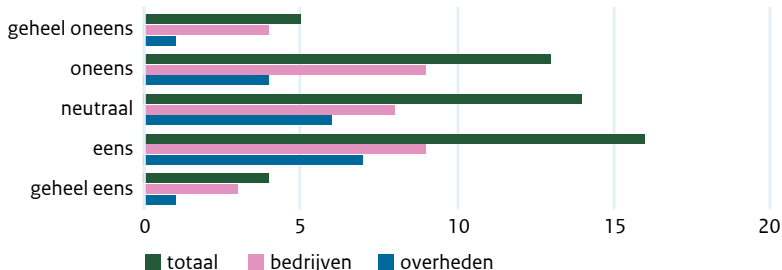
Bij enquêtes en veldbijeenkomsten rond de evaluatie van de Erfgoedwet blijft een deel van de doelgroep buiten beeld: de werkers in het veld. Deze laten zich minder vaak horen. Soms voelen ze zich niet betrokken bij ‘theoretische discussies’ over kwaliteit, en door de aard van hun werk hebben ze minder mogelijkheden om bijeenkomsten te bezoeken.

De Inspectie heeft de veldbezoeken mede gebruikt om enig inzicht te krijgen welke ervaringen deze groep met certificering heeft. Aan de leidinggevende in het veld werd de open vraag gesteld wat men vond van het nieuwe stelsel. Daarbij werd benadrukt dat er geen ‘goed’ of ‘fout’ antwoord was, maar dat de Inspectie graag wilde weten hoe certificering in het veld uitwerkte.

Mening over certificering	Aantal	% (N=33)
Positief	9	27,3
Genuanceerd	11	33,3
Neutraal	6	18,2
Negatief	7	21,2

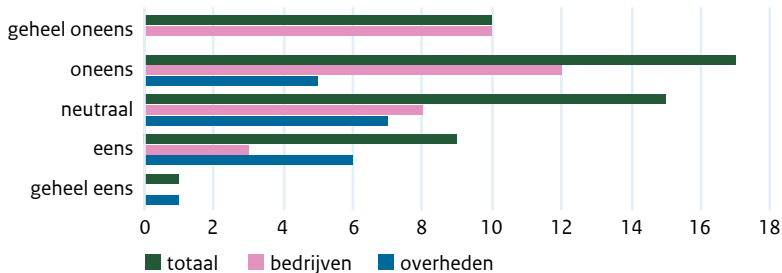
Het bleek dat 27% van de leidinggevendenden de veranderingen positief beoordeelt. Een derde van de bevroegden ziet zowel voor- als nadelen.

Grafiek 4: Beroepsregister helpt bij inzet actor

Stelling 4: Het beroepsregister draagt ertoe bij dat voor het uitvoeren van voorbehouden handelingen de juiste actoren worden ingezet.

Grafiek 5: Beroepsregister realistische afspiegeling

Stelling 5: De grote diversiteit aan actoren in de beoordelingsrichtlijn is een realistische afspiegeling van de diversiteit van archeologische werkzaamheden.

Als positief werd vooral ervaren dat er meer gestructureerd gewerkt werd. Dit werd genuanceerd met de opmerking dat certificering vooral procesmatig is, en weinig zegt over de inhoudelijke kwaliteit. Ook werd meermaals opgemerkt dat werken volgens het kwaliteitssysteem veel tijd kost, en dat daar niet altijd voldoende ruimte voor is in de planning. De Inspectie maakt daarbij de kanttekening dat dit ook te maken kan hebben met de in het veld gesignaleerde ‘race to the bottom’, waardoor uitvoerders krap offrenen. Een op de vijf leidinggevendenden was ronduit negatief. Leidinggevendenden die zich neutraal uitte gaven vooral te kennen dat er ‘eigenlijk niets veranderd was’.

³ De Staat van Overheidsinformatie en Erfgoed | De Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed | Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed (inspectie-oe.nl), onder Beroepsregister.

Concluderend

Veel archeologen stonden sceptisch tegenover invoering van een verplichte certificering. De afgelopen jaren zijn vaak felle discussies gevoerd waarin benadrukt werd dat certificering tot grote frustraties binnen de beroepsgroep had geleid.

Het is dan ook verrassend, dat bij het hervatten van de veldbezoeken blijkt dat de leidinggevenden in het veld veel genuanceerder, en vaak ook veel positiever over certificering denken dan verwacht. Dit beeld wordt nog versterkt door de monitor: ook het merendeel van de uitvoerders onderkent positieve effecten van de certificering.

Over de 'inhoudelijke kwaliteit' is het laatste woord echter nog niet gesproken, en de prijsdruk wordt nog steeds door velen gezien als een reëel gevaar voor het zorgvuldig uitvoeren van archeologisch onderzoek. Stroomlijnen en vereenvoudigen van de richtlijnen kan de acceptatie in het veld wellicht nog vergroten. Maar de archeologische beroepsgroep is in staat gebleken om de verandering van een vergunning naar een verplicht certificaat professioneel op te pakken, en daarbij ondanks weerstand en bedenkingen een verbeterslag te maken.